รายงานสรุปบทเรียน

ชื่อหลักสูตร : AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกฎหมายในการประยุกต์ใช้ AI

วันที่เข้ารับการอบรม : ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๙

สถานที่ : อบรมผ่านระบบ E-learning

จัดโดย : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล (TDGA)

ผู้จัดทำรายงาน : นางสาวอโนชา อนุเสถียร ตำแหน่ง นักวิชาการเงินและบัญชีชำนาญการ

วัตถุประสงค์ :

๑. เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน

๒. เพื่อทำความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

๓. เพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI

๔. เพื่อเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจช่องว่างและแนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

สรุปเนื้อหาการฝึกอบรม :

หลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles)

หลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles) คือ กรอบแนวคิดในการออกแบบ พัฒนา และกำกับดูแล และใช้งาน AI อย่างมีความรับผิดชอบ ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ดังนี้

- **ความโปร่งใส (Transparency & Explainability)** : มนุษย์ต้องสามารถตรวจสอบและทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจของ AI ได้
- **ความเป็นธรรมและความเท่าเทียม (Fairness & Bias Mitigation)** : ระบบ AI ต้องไม่แสดงอคติ (Bias) หรือเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ใช้งานกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
- **ความรับผิดชอบ (Accountability)** : ต้องมี "มนุษย์เป็นผู้กำกับดูแล" (Human-in-the-loop) และมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนหาก AI ทำงานผิดพลาด
- **ความเป็นส่วนตัว (Privacy & Security)** : ปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล และป้องกันไม่ให้ AI ถูกโจมตีหรือใช้เป็นเครื่องมือละเมิดความปลอดภัย

ในระดับสากลมีองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Co-operation and Development : OECD) เป็นองค์กรระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว และยอมรับระบอบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจการค้าเสรี ในการร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจของภูมิภาคยุโรปและโลก หลักการปัญญาประดิษฐ์ของ OECD เป็นมาตรฐานระหว่างรัฐบาลฉบับแรกเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาและใช้งานระบบปัญญาประดิษฐ์ให้มีความโปร่งใส น่าเชื่อถือ และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

หลักจริยธรรม...

หลักจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ ๕ หลักการ ที่สำคัญของ OECD ได้แก่

๑. การเติบโตอย่างทั่วถึงและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Inclusive Growth, Sustainable Development & Well-being) : ระบบ AI ควรสร้างประโยชน์ให้กับทุกคน ส่งเสริมการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๒. ค่านิยมและสิทธิมนุษยชน (Human-cantered values and fairness) : การออกแบบ AI ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชน และค่านิยมประชาธิปไตย รวมถึงต้องมีมาตรการป้องกันอคติ (Bias) เพื่อความเป็นธรรม

๓. ความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล (Transparency and explainability) : ผู้ใช้งานต้องทราบว่าตนกำลังโต้ตอบหรือรับข้อมูลจากระบบ AI และต้องสามารถอธิบายผลลัพธ์การทำงานของระบบได้ความแข็งแกร่ง

๔. ความปลอดภัย และความมั่นคง (Robustness, Security and Safety) : ระบบ AI ต้องมีความปลอดภัยและเสถียรภาพตลอดวงจรชีวิต เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

๕. ความรับผิดชอบ (Accountability) : ผู้พัฒนาและผู้ใช้งาน AI ต้องรับผิดชอบต่อการทำงานของระบบและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

หลักการและแนวทางจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ของประเทศไทย จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.) ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐใช้เป็นแนวปฏิบัติ ประกอบด้วย ๖ หลักการสำคัญ ได้แก่

๑. ความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Competitiveness and Sustainable Development) มุ่งเน้นพัฒนา AI เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒. สิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิส่วนบุคคล (Rights, Human Dignity, and Privacy) การออกแบบ พัฒนา และใช้งาน AI ต้องเคารพสิทธิขั้นพื้นฐาน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่เลือกปฏิบัติ และต้องคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเข้มงวด

๓. ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency and Accountability) ระบบ AI ควรมีความโปร่งใส สามารถอธิบายได้ถึงกระบวนการตัดสินใจ และต้องมีกลไกที่สามารถระบุตัวผู้รับผิดชอบได้ชัดเจนหากเกิดข้อผิดพลาดหรือความเสียหาย

๔. ความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นธรรม (Security and Fairness) ระบบ AI ต้องมีความมั่นคงปลอดภัย แข็งแกร่ง ทนทานต่อการถูกโจมตีหรือแทรกแซง และต้องถูกออกแบบมาให้ทำงานอย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ

๕. ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social and Environmental Responsibility) การใช้งาน AI ต้องคำนึงถึงผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบต่อสังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการเตรียมความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงของกำลังคนในอนาคต

๖. ความหลากหลายและการเปิดกว้าง (Inclusiveness and Diversity) มุ่งเน้นให้ผู้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จาก AI ได้อย่างเท่าเทียม พร้อมทั้งเปิดรับความหลากหลายในการพัฒนาและใช้งานเทคโนโลยี

ธรรมาภิบาลในการประยุกต์ใช้ AI (AI Governance)

ธรรมาภิบาลในการประยุกต์ใช้ AI (AI Governance) คือ หลักการกำกับดูแลการปฏิบัติงานในทุกกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ AI โดยจัดให้มีมาตรการในการกำกับดูแลผ่านการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนปฏิบัติ และเครื่องมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ AI อย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible AI) ที่ต้องคำนึงถึง ได้แก่

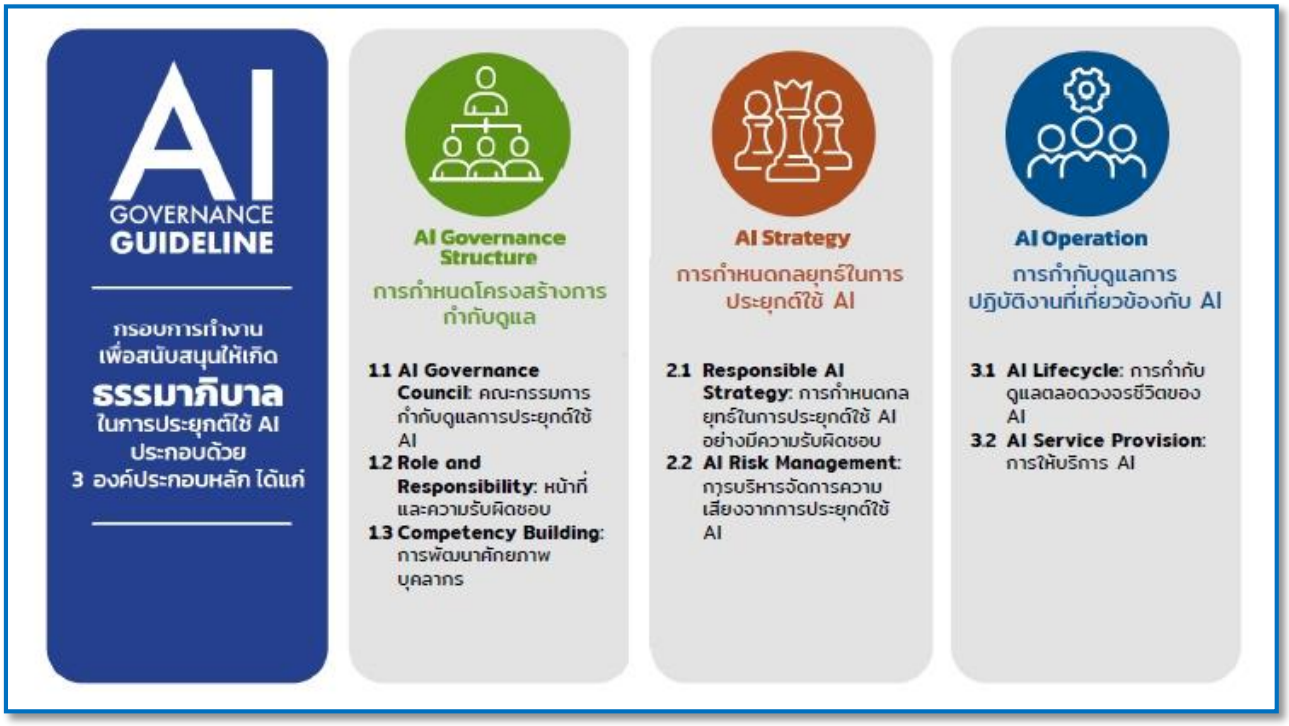
๑. บรรลุเป้าหมายที่กำหนด (Achieve Business Objectives)

๒. ความสอดคล้องตามหลักการจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Principles)

๓. ความสอดคล้องตามกฎหมายและข้อกำหนด (Compliance)

๔. ควบคุมความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง องค์กร และสังคม (Risk Control)

กรอบการทำงานเพื่อสนับสนุนให้เกิดธรรมาภิบาล ในการประยุกต์ใช้ AI ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ

ในการประยุกต์ใช้ AI ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ได้แก่

๑. การกำหนดโครงสร้างการกำกับดูแล (AI Governance Structure)

คณะกรรมการกำกับดูแลการประยุกต์ใช้ AI ในแต่ละองค์กรอาจมีความแตกต่างกันตามขนาดขององค์กร ข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ขอบเขตและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการประยุกต์ใช้ AI ซึ่งองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ประกอบด้วย ๑) ผู้บริหารระดับสูง ๒) ผู้บริหารหรือผู้แทนจากทีมงานด้านต่างๆ เช่น ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายเทคนิค IT ฝ่ายธุรกิจ เป็นต้น และ ๓) บุคคลภายนอก (หากจำเป็น) เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านปัญญาประดิษฐ์

๒. การกำหนด...

๒. การกำหนดกลยุทธ์ในการประยุกต์ใช้ AI (AI Strategy)

กำหนดกลยุทธ์ในการประยุกต์ใช้ AI และแผนปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาถึงโอกาสหรือประโยชน์ที่องค์กรจะได้รับ และพิจารณาความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ AI รวมถึงผลกระทบเชิงลบที่อาจส่งผลต่อบุคคล องค์กร หรือสังคม

การบริหารจัดการความเสี่ยงจากการประยุกต์ใช้ AI เพื่อลดผลกระทบเชิงลบ โดยจะต้องมีการสื่อสารและหารือร่วมกัน ทำความเข้าใจในขอบเขตและบริบท รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินความเสี่ยง การกำหนดมาตรการในการควบคุมและแก้ไขความเสี่ยง การเฝ้าติดตามและทบทวนประสิทธิภาพในการแก้ไขความเสี่ยงที่เกิดขึ้น การบันทึกและรายงานผลการบริหารจัดการความเสี่ยงต่อคณะกรรมการกำกับดูแล และผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓. การกำกับดูแลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ AI

ในการกำกับดูแลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับ AI ต้องกำกับดูแลตลอดวงจรชีวิตของ AI ทั้งในด้านการกำหนดคุณสมบัติและคุณภาพข้อมูลที่เหมาะสม การสรรหาแหล่งข้อมูลทำการเชื่อมโยงและประมวลผลข้อมูล การจัดทำเอกสารแล่งที่มาของข้อมูล การประเมินคุณภาพของข้อมูล จนถึงการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลอย่างปลอดภัยตามมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (AI Laws & Regulations)

แม้ในปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) อย่างเฉพาะเจาะจง อาจอยู่ในช่วงการพัฒนาทั้งในระดับสากลและในประเทศไทย เช่น ร่างหลักการกฎหมาย AI ซึ่งกฎหมายในปัจจุบันที่บังคับใช้และมีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบปัญญาประดิษฐ์ เช่น

- **กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA)** : ข้อมูลที่นำไปเทรน AI หรือประมวลผลต้องได้รับความยินยอม หรือมีฐานทางกฎหมายรองรับ และต้องรักษาความมั่นคงปลอดภัยไม่ให้ข้อมูลรั่วไหล

กฎหมาย...

- **กฎหมายลิขสิทธิ์และทรัพย์สินทางปัญญา** : การนำข้อมูลหรืองานของผู้อื่นมาใช้ป้อน (Train) AI รวมถึงลิขสิทธิ์ของผลลัพธ์ที่สร้างโดย AI อาจเข้าข่ายละเมิดลิขสิทธิ์ ขึ้นอยู่กับบริบทการใช้งาน
- **กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์** : เอาผิดผู้ที่ใช้ AI ในการสร้างข่าวปลอม (Fake News) หลอกลวง หรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย
- **กฎหมายเฉพาะอุตสาหกรรม** : เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค หรือกฎหมายทางการแพทย์ หากมีการนำ AI มาตัดสินใจแทนมนุษย์ในกรณีที่มีผลกระทบสูง

ประโยชน์ที่ได้รับ :

ได้รับความรู้และเข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้อง ไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัย โปร่งใส และเป็นธรรม มีความรับผิดชอบถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน พร้อมนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน